

31.7.2008

Dnro 3435/4/06

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Esittelijäneuvos Jorma Kuopus

YLIOPISTON MENETTELY JO HYVÄKSYTYN VÄITÖSKIRJATYÖN KESKEYTTÄMISESTÄ

1

KANTELU

Kantelija arvosteli 18.10.2006 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjoituksessa siitä tarkemmin ilmenevin perustein Lappeenrannan teknillistä yliopistoa ja erityisesti sen energia- ja ympäristötekniikan, kemiantekniikan ja konetekniikan osastojen tieteellisen neuvoston päätöksiä 19.1.2005 ja 17.2.2005, oikeastaan 16.2.2005 hänen väitöskirjaprosessinsa keskeyttämisestä. Kantelija puuttui kirjeessään myös yliopistolain valvontaan opetusministeriössä.

Kantelijan kertoman mukaan hän oli ollut jatko-opiskelijana Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa ja suorittanut kiitettävästi kaikki tekniikan tohtorin tutkintoon vaadittavat opinnot. Hän oli saanut väittelyluvan tieteellisen neuvoston kokouksessa 19.1.2005, mutta yliopiston omasta ohjesäännöstä poiketen neuvoston päätöksessä ei ollut määrätty väitöspaikkaa eikä päivämäärää. Yliopisto oli kirjeessään 19.1.2005 ilmoittanut kantelijalle hänen vastaväittäjiensä ja väitöstilaisuuden valvojan nimet. Julkinen sana ja Lahden kaupunginjohtaja olivat tämän jälkeen ryhtyneet vaatimaan kantelijan väitöstilaisuutta pidettäväksi Lahdessa. Tämä oli kuitenkin ollut kantelijan mukaan liikaa yliopiston itsemääräämisoikeudelle ja toinen vastaväittäjä KTT Matti Koiranen, joka oli jo antanut hyväksyntänsä, oli 14.2.2005 viitaten julkiseen yliopistoa vahingoittavaan lehtikirjoitteluun tyrmännyt väitöskirjan kahden esitarkastajan lausunnot. Tiedeneuvosto oli yliopistoasetuksen 18 ja 19 §:n vastaisesti tehnyt 16.2.2005 päätöksen, jossa tieteellinen neuvosto oli väittelijää kuulematta ilmoittanut keskeyttävänsä väitösprosessin. Lappeenrannassa ei ole tutkintolautakuntaa, johon olisi voinut valittaa. Keskeytyspäätökseen ei sisältänyt minkäänlaisia ohjeita jatkotoimenpiteille.

Runsasta vuotta myöhemmin oli yliopiston puolelta tiedusteltu kantelijan halukkuutta tehdä jo julkaistuun väitöskirjaan korjauksia. Hän oli lupautunut tähän mutta mitään korjausohjeita ei ollut annettu. Hän oli tehnyt korjaukset omalla kustannuksellaan ulkopuolisen professorin avulla ja toimittanut uuden käsikirjoituksen tutkimustyönsä ohjaajalle. Tämän jälkeen useiden kuukausien kuluttua asia oli ollut tiedeneuvoston kokouksessa, minkä jälkeen kantelijalle oli ilmoitettu, ettei tiedeneuvosto ollut vakuuttunut kahden alan johtavan tutkijan kompetenssista ja oli vaatinut kolmannen tarkastajan eli yhteensä nyt jo viidennen professorin lausunnon. Tiedeneuvoston keskeyttämisspäätöksen 16.2.2005 jälkeen ei keskeytyksen suhteen ollut tapahtunut mitään, joten keskeytyspäätös oli ilmeisesti kantelijan mukaan voimassa.

Kantelija katsoi, ettei hallintolaki tunne lainvoimaisen päätöksen purkamista tai keskeyttämistä ainakaan yksipuolisella päätöksellä. Kantelijan mukaan myöskään keskeyttämisspäätöksestä annettu valitusoikeus Kouvolan hallinto-oikeuteen ei olisi mahdollinen. Yliopisto oli pääosiltaan myöntänyt menettelynsä virheelliseksi, mutta samalla ilmoittanut, ettei heillä ole hallinnollista valtaa tiedeneuvoston päätösten muuttamiseen. Koska keskeyttämisspäätöksestä oli kulunut 20 kuukautta ja kantelijan pyyntöihin ei ollut reagoitu, oli keskeyttämisspäätös muuttunut 19.1.2005

tehdyn päätöksen purkamiseksi. Kantelijan mukaan toinen hänen vastaväittäjäkseen määrätty professori oli hallintolain 28 §:n 4 momentin mukaan jäävi, koska professori oli ohjannut kantelijan opinnäytettä Jyväskylän yliopistossa.

Näistä syistä kantelija on pyytänyt oikeusasiamiestä 1) saattamaan opiskelijoiden oikeusturvan yliopistolain edellyttämälle tasolle asettamalla Lappeenrannan teknilliseen yliopistoon tutkintolautakunnan, 2) määrittelemään, kuka valvoo yliopistolain täytäntöönpanoa, koska opetusministeriön ilmoituksen mukaan he eivät ole siihen velvollisia, 3) tutkimaan yliopiston menettelyn ja vaatimaan yliopistoa noudattamaan 19.1.2005 tekemäänsä lainvoimaista päätöstä sekä 4) rankaisemaan rikkomuksiin syyllistyneitä lain edellyttämällä tavalla.

---

3 RATKAISU

3.1 Kantelun tutkiminen

Eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävänä on valvoa, että viranomaiset, virkamiehet ja kaikki muutkin hoitaessaan julkista tehtävää noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tästä on säädetty perustuslain (731/1999) 109 §:ssä ja eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain (197/2002) 1 §:ssä.

Oikeusasiamies ei voi laillisuusvalvojana ottaa kantaa väitöskirjaan opinnäytteenä tai siihen vaadittujen muutosten sisältöön taikka väitöstilaisuuden tarkoituksenmukaisimpaan toteuttamispaikkaan. Näillä perusteilla olen tutkinut kantelun ainoastaan siltä osin kuin se koskee yliopiston hallinnollista menettelyä ja hyvän hallinnon vaatimuksia tässä asiassa.

3.2 Tapahtumatiedot

Lappeenrannan teknillisen yliopiston tieteellinen neuvosto oli 14.1.2004 määrännyt kantelijan väitöskirjan esitarkastajiksi professori Juhani Hongan ja professori Erkki Verkasalon. Esitarkastajat olivat esittäneet tarkastustyön aikana "Syntyykö Suomeen puulaaksoja. Suomen pk-yritysten tila ja tulevaisuus" - väitöskirjan käsikirjoitukseen useita korjausehdotuksia. Vielä lokamarraskuun vaihteessa 2004 heille toimitetussa päivitettyssä käsikirjoituksessa oli ollut useita puutteita. Esitarkastajat olivat kuitenkin esittäneet tästä huolimatta lausunnoissaan 13.11.2004 ja 21.12.2004, että kantelijalle myönnetään väittelylupa.

Tieteellinen neuvosto oli 19.1.2005 kriittisen keskustelun jälkeen myöntänyt kantelijalle väittelyluvan ja määrännyt vastaväittäjiksi dosentti Juhani Hongan ja professori Matti Koirasen. Dosentti Honka oli toiminut myös väitöskirjan esitarkastajana. Väitöstilaisuuden valvojaksi oli määrätty professori Ilkka Pöyhönen.

Toiseksi vastaväittäjäksi määrätty KTT Matti Koiranen katsoi kuitenkin Lappeenrannan teknilliselle yliopistolle 14.2.2005 antamassaan lausunnossa, ettei kantelijan tutkielmaa tulisi painattaa väitöskirjaksi eikä tuon raportin pohjalta tulisi järjestää väitöstilaisuutta. Koiranen piti samalla myös valitettavana kantelijan ja yliopiston välille syntyneitä kiistelyä, joka julkiseen sanaan levinneenä Koirasen mukaan vahingoitti yliopistoa. Tämän jälkeen Lappeenrannan yliopiston energia- ja ympäristötekniikan, kemiantekniikan ja konetekniikan osastojen tieteellinen neuvosto päätti opintoasiain päällikkö Tuija Huovilan esityksestä 16.2.2005, että kantelijan väitösprosessi keskeytettiin ja professori Koiranen vapautettiin pyyntönsä mukaisesti vastaväit-

täjän tehtävästä. Tieteellinen neuvosto antoi päätökseen valitusosoituksen Kouvolan hallinto-oikeudelle, mitä mahdollisuutta ei kantelija kuitenkaan ole sittemmin käyttänyt hyväkseen.

Väitöskirjatyön ohjaaja professori Ilkka Pöyhönen oli kuitenkin ryhtynyt etsimään kantelijan käsikirjoitukselle uusia esitarkastajia ja antanut kantelijalle ohjeita käsikirjoituksen korjaamiseksi. Kantelija olikin ryhtynyt korjaamaan käsikirjoitusta mutta ei ollut tehnyt kaikkia ohjaajan pyytämiä korjauksia. Uudet esitarkastajat eivät olleet pitäneet työtä väitöskirjan tasoisena.

Viimein alkuvuodesta 2006 uudet esitarkastajat olivat käsikirjoitukseen tehtyjen laajojen muutosten jälkeen suostuneet tehtävänsä, mutta tieteellinen neuvosto oli kuitenkin jättänyt 14.6.2006 esitarkastajien määräämistä kokevan esityksen pöydälle ja päättänyt pyytää väitöskirjatyön ohjaajalta lisäselvitystä tarvittavasta asiantuntemuksesta ja liiketaloustieteen / pk-yritystoiminnan lisäasiantuntijasta.

Lappeenrannan teknillinen yliopisto (henkilöstöpäällikkö Heikki Siiskonen) on tänne 16.6.2008 ilmoittanut, että teknillisen tiedekunnan tiedekuntaneuvostolle tullaan seuraavassa kokouksessa esittämään, että tiedekuntaneuvosto oikaisisi ennen sitä toimineen tieteellisen neuvoston 16.2.2005 tekemää päätöstä, ja toteaisi, että kantelijalle on tammikuussa 2005 myönnetty väittelylupa. Kantelija oli tosin tammikuussa 2007 oikeusasiamiehelle toimittamassaan selvityksessä kohdassa 9 todennut, että hän olisi väitellyt (Ph.D.) toisessa yliopistossa täsmälleen Lappeenrannan yliopistossa väitöskirjaprosessissa olevan parannellun tekstin mukaisella väitöskirjalla. Tällainen seikka saattaisi yliopiston mukaan muodostaa esteen väitösprosessin jatkamiselle Lappeenrannan teknillisessä yliopistossa tai jossakin muussa yliopistossa.

3.3

Sovellettavat säännökset

Yliopistolain (645/1997) 2 §:n 1 momentin mukaan yliopistoilla on itsehallinto. Yliopistolain 22 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan tiedekunnan tai muun monijäsenisen hallintoeliminen asia on käsitellä väitöskirjaa ja lisenssiaatin tutkimusta koskevat asiat. Oikaisumenettelystä on säädetty yliopistolain 33 §:ssä ja yliopistoasetuksen (115/1998) 18 §:ssä. Tohtorin tutkinnon suorittamisen edellytyksistä ja tohtorinväitösprosessista on säädetty tarkemmin yliopistojen tutkinnoista annetun valtioneuvoston asetuksen 21 ja 22 §:ssä.

Yliopistoasetuksen 18 §:n mukaan väitöskirjan, lisenssiaatintutkimuksen ja näitä vastaavan opin- ja taidonnäytteen esitarkastajan, tarkastajan ja vastaväittäjän esteellisyydestä on voimassa, mitä hallintolain (434/2003) 27 ja 28 §:ssä säädetään. (14.7.2005/560). Säännöksen 2 momentin mukaan ennen 1 momentissa tarkoitetun opintosuorituksen arvostelua tekijälle on varattava tilaisuus vastineen antamiseen esitarkastajan, tarkastajan tai vastaväittäjän lausunnosta. Säännöksen 3 momentin mukaan asianosainen voi tehdä yliopiston määräämälle hallintoelimelle oikaisupyynnön 1 momentissa tarkoitetun opintosuorituksen arvostelusta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Yliopistoasetuksen 19 §:n mukaan edellä 17 §:ssä tarkoitettuja opintosuorituksia koskevien oikaisupyynnöiden käsittelyä varten yliopistossa voi olla yksi tai useampi tutkintolautakunta. Tutkintolautakunta voidaan määrätä yksittäistä asiaa varten tai enintään kolmen vuoden toimikaudeksi. Lappeenrannan teknillisen yliopiston hallintojohtosäännössä on yliopistoasetuksen 19 §:ää vastaava säännös.

Hallintolain (434/2003) 2 §:n 2 momentin mukaan hallintolakia sovelletaan valtion viranomaisissa. Siten (HE 72/2002 vp) hallintolain soveltamisalaan kuuluvat myös yliopistojen ja korkeakoulujen toimielimet. Hallintolain 6 § koskee hallinnon oikeusperiaatteita, kuten luottamuksensuojaperiaatetta: viranomaisen toimien on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia. Hallintolain 7 §:n mukaan asiointi ja asian käsittely viranomaisessa on pyrittävä

järjestämään siten, että hallinnossa asioiva saa asianmukaisesti hallinnon palveluita ja viranomaisen voi suorittaa tehtävänsä tuloksellisesti. Hallintolain 50 §:n mukaan, jos päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen taikka ilmeisen väärään lain soveltamiseen taikka päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe, viranomaisen voi poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen. Hallintolainkäyttölaissa (586/1996) on säädetty muutoksenhausta hallintoasiassa tehtyyn päätökseen. Koska väitösprosessin keskeyttämisessä ei ole kysymys väitöskirjan varsinaisesta arvostelusta, olisi 16.2.2005 tehtyyn päätökseen voitu hakea muutosta yliopistolain 34 §:n mukaisesti valittamalla hallinto-oikeuteen.

Lappeenrannan teknillisen yliopiston hallintojohtosäännön 9 §:n mukaan tieteellinen neuvosto määrää väitöskirjojen esitarkastajat ja vastaväittäjät, myöntää väittelyluvan ja arvostelee väitöskirjat.

3.4

Arviointi

Tohtorin tutkinnon suorittaminen on pitkäkestoinen ja monivaiheinen prosessi. Siinä käytetyt toiminta- ja arviointitavat ovat ajan kuluessa vakiintuneet yliopistoissa samankaltaisiksi. Siten esimerkiksi vastaväittäjän 14.2.2005 tapahtunut kieltäytyminen osallistumasta väitöstilaisuuteen sen jälkeen, kun väittelylupa on jo myönnetty, on nähdäkseni varsin poikkeuksellista. Väitöskirjalta edellytetyn tieteellisen tason vaatimusten suhteen kullakin yliopistolla ja oppialalla on harkintavaltaa. Lappeenrannan teknillisen yliopiston verkkosivuilla on saatavissa tietoja väitöskirjan tarkastuksen eri vaiheista ja työnjaosta (http://www.lut.fi/fi/opiskelu/jatko-opiskelijat/vaitosopas_fi.pdf).

Kantelija on pyytänyt oikeusasiamiestä tutkimaan yliopiston menettelyn ja vaatimaan yliopistoa noudattamaan 19.1.2005 tekemäänsä lainvoimaista päätöstä. Kantelija arvostelee kantelukirjoituksessaan yliopistoa ennen muuta hänen väitöskirjansa käsittelyn viivyttämisestä ja tieteellisen neuvoston 19.1.2005 tekemän hyväksymispäätöksen jälkeistä väitöskirjaprosessin keskeyttämisestä. Yliopisto puolestaan ilmoittaa tänne 4.12.2006 antamassaan selvityksessään, ettei se ole halunnut tehdä lopullista päätöstä väitöskirjasta, koska se halusi vielä varata kantelijan eduksi hänelle mahdollisuuden korjata väitöskirjaansa niin, ettei asian käsittely johtaisi väitöskirjan hylkäämiseen.

Väitöskirjan hyväksymistä koskeva, keskeytetty käsittely oli 16.2.2005 jäänyt tilanteeseen, jossa väittelijä ei hyväksynyt täysin vastaväittäjien korjausvaatimuksia eikä toinen vastaväittäjä pitänyt kantelijan tutkielmaa painatettavana väitöskirjana, jonka pohjalta pitäisi järjestää väitöstilaisuus. Kantelijan tutkimustyön ohjaaja on kuitenkin väitöskirjatyön hyväksymismenettelyn keskeyttämisen jälkeenkin vuonna 2006 antanut kantelijalle ohjausta tutkimustyöhön tarvittavista korjauksista.

Pidän puheena olevaa tieteellisen neuvoston 16.2.2005 tekemää päätöstä väitöskirjatyön keskeyttämisestä hyvän hallinnon vaatimusten kannalta kovin ongelmallisena. Ensiksikin kantelijalle oli jo 19.1.2005 myönnetty väittelylupa, asetettu esitarkastajat ja määrätty väitöstilaisuuden valvoja. Koska yliopisto ei esitarkastanut ja ohjannut kantelijan väitöstyötä, ei tammihelmikuussa 2005 ollut tullut esiin mitään sellaisia tosiseikkoja, joilla kantelijalle 19.1.2005 myönnetty väittelylupa olisi hallintolain 50 §:n mukaisesti asiavirheen perusteella kumota. Vaikka väitöstilaisuuden toinen vastaväittäjä olikin vetäytynyt tehtävästään, olisi kantelijalle jo myönnetty väitöstilaisuus tullut järjestää. Katson, että tieteellisen neuvoston menettely 16.2.2005 on loukannut hyvän hallinnon perusteita, erityisesti julkishallinnossa noudatettavaa luottamuksen-suojaa.

Mitä tulee kantelijan kantelussa esittämiin kysymyksiin, niin yliopistoasetuksen 19 §:n mukaan Lappeenrannan teknilliseen yliopistoon ei ole välttämätöntä asettaa tutkintolautakuntaa, joka ei ole edes toimivaltainen väitösasioissa. Perustuslain 16, 68 ja 123 §:n puitteissa opetusministeriö valvoo yliopistoja. Erikseen yliopistolain (muut. 715/2004) 7 §:n puitteissa mukaan opetusministeriö voi asetuksen kautta määritellä yliopistojen koulutusvastuuta, vaikkakin yliopistoilla on jo edellä todettu itsehallinto. Yliopistojen toimintaa valvotaan lisäksi perustuslain mukaisen yleisen laillisuusvalvonnan kautta.

Näistä syistä katson, että tieteellisen neuvoston päätös, jolla ei ole kumottu eikä ole voitukaan kumota 19.1.2005 lainvoimaisesti annettua väittelylupaa, on lainvastainen. Käsitykseni mukaan kantelijan väitöskirja on perusteltua väittelijän vaatimuksesta saattaa kiireellisesti tieteellisen neuvoston tai nyttemmin viime vuonna perustetun yliopiston väitöskirjalautakunnan päätettäväksi ja hänelle määrätä väitöstilaisuuden ajankohta. Tällä kannanotollani en puutu siihen, tulisiko kantelijan väitöskirja ja millä arvosanalla hyväksyä ja mikä merkitys kantelijan mahdollisella väitöksellä muussa yliopistossa on hänen väitösprosessinsa jatkamisen kannalta. Tämän seikan selvittäminen jatkossa jää Lappeenrannan teknillisen yliopiston tehtäväksi.

Asiassa ei ole saatu näyttöä kantelijan vastaväittäjän esteellisyydestä tai siitä, että yliopisto olisi ylittänyt sille itsehallinnossa kuuluvan harkintavallan väitöspaikasta päätettäessä. Muihin toimenpiteisiin eivät kantelu ja siihen liittynyt vastine johda puoleltani.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.4 esittämäni käsitykset Lappeenrannan teknillisen yliopiston energia- ja ympäristötekniikan, kemiantekniikan ja konetekniikan osastojen tieteellisen neuvoston 16.2.2005 tekemän päätöksen ja siihen liittyneen hallintomenettelyn lainvastaisuudesta yliopiston tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän yliopiston rehtorille jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän päätökseni tiedoksi myös opetusministeriölle.